Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto

Viite: Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston asiantuntija- ja lausuntopyyntö 19.10.2023

Suomen Akatemian lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Suomen Akatemia kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja lausuu seuraavaa.

Suomen Akatemian rooli

Akatemia rahoittaa kansainväliseen vertaisarviointiin perustuen korkeatasoista tutkimusta ja tutkimusedellytyksiä, jotta Suomessa saavutetaan tieteellisiä läpimurtoja ja ratkaisuja yhteiskunnan hyväksi. Korkealaatuisen, kansainvälisen tason tutkimuksen ja tutkimusympäristöjen varaan rakentuu TKI-järjestelmän kilpailukyky ja uusien innovaatioiden tuottaminen. Akatemia vastaa osaltaan laajenevan TKI-toiminnan osaajapulaan houkuttelemalla ja pitämällä TKI-osaajia niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla sekä rahoittamalla tutkimushankkeita, joiden yhteydessä valmistuu merkittävä määrä tohtoreita.

T&K-rahoituslain mukainen lisärahoitus vuodelle 2024

Talousarvioesityksessä vuodelle 2024 Akatemian tutkimusrahoitukseen esitetään 460,2 miljoonan euron valtuutta (mom. 29.40.51). Tässä kehystasossa on mukana talousarvioesityksessä (TAE) ja julkisen talouden suunnitelmassa 2024–2027 (JTS) kohdennetut T&K-rahoituslain mukaiset lisärahoitukset Akatemian valtuuteen: 55 miljoonaa euroa vuodelle 2024 ja 45 miljoonaa euroa vuosille 2025–2027. JTS:n mukaan lisärahoituksesta suunnataan vuosittain lippulaivoihin 30 miljoonaa euroa (40 miljoonaa euroa vuonna 2024), tutkitun tiedon vaikuttavuuteen 10 miljoonaa euroa ja kansalliseen tutkimusinfrastruktuuriin 5 miljoonaa euroa.

Lippulaivaohjelma tukee korkeatasoista tutkimusta ja siitä kumpuavaa laajaa taloudellista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Lippulaivat ovat onnistuneet merkittävissä määrin vivuttamaan yksityistä T&K-rahoitusta. Niissä yhdistyvät

Suomen Akatemia

korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten vahva yhteistyö elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan kanssa, muuntautumiskyky sekä taustaorganisaatioiden vahva sitoutuminen.

Akatemian tavoitteena on Suomen innovaatiokyvykkyyden ja kilpailukyvyn sekä suomalaisen yhteiskunnan toimintakyvyn lisääminen edistämällä ja nopeuttamalla korkeatasoisen tutkimuksen tulosten hyödyntämistä. Akatemia tukee **tutkitun tiedon vaikuttavuutta** Proof of Concept -rahoitusmuodolla, joka parantaa innovaatioketjun saumattomuutta toimien siltana laadukkaiksi arvioitujen tutkimushankkeiden ja mm. Business Finlandin rahoituksen välillä.

Pitkäjänteisesti ylläpidetyt, korkeatasoiset ja yhteiskäyttöiset **tutkimusinfrastruktuurit** ovat vaikuttavan TKI-toiminnan perusta. Ne parantavat suomalaisen tutkimuksen laatua, uudistumista ja kilpailukykyä sekä lisäävät tutkimusympäristöjen kansainvälistä vetovoimaa. Tutkimusinfrastruktuurit toimivat uusien innovaatioiden luojina, koko TKI-toiminnan vauhdittajina ja korkeatasoisen osaamisen kehittäjinä.

T&K-rahoituslain mukaisen rahoituksen kohdentaminen 2025–2027

Parlamentaarisen TKI-työryhmän työssä on linjattu TKI-järjestelmän kehittämisen kestäviä periaatteita. Akatemia katsoo, että järjestelmää tulee kehittää pitkäjänteisesti systeemisenä ja tasapainoisena kokonaisuutena. T&K-rahoituksen lisääminen ennustettavasti ja pitkäjänteisesti luo edellytykset TKI-järjestelmän kehittämiselle ja osaamispohjan vahvistamiselle. Rahoituksen kohdentamisessa tulee huomioida tutkimuksen yhteiskunnallisten vaikutusten monimuotoisuus, aikajänteiden vaihtelu ja myös uutta luovan uteliaisuustutkimuksen rooli TKI-toiminnan tukemisessa.

JTS:n mukaan vuosien 2025–2027 T&K-rahoituksen kohdentamisesta päätetään myöhemmin tulevien talousarvioiden ja julkisen talouden suunnitelmien yhteydessä. Parlamentaarisen TKI-työryhmän linjaamien periaatteiden mukaisesti kohdentamisen tulisi perustua laatuun perustuvalle kilpailulle teknologia- ja toimialaneutraalisti. On tärkeää, että T&K-rahoituksen kasvu varmistaa Suomen tulevaisuuden osaamisen ja tutkitun tiedon laaja-alaisen huoltovarmuuden.

Suomessa tehtävän tutkimuksen taso on korkea, mutta keskeiset verrokkimaat – kuten muut pohjoismaat – ovat Suomea edellä. Akatemian rahoittamat osaamiskeskittymät ja tutkimusympäristöt sekä pitkänajan kyvykkyyttä ja uudistumista edistävä, laatuun perustuva rahoitus rakentavat TKI-järjestelmän kehittämiselle kestävää pohjaa. Sen varaan voidaan muodostaa strategisia valintoja tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kohdentamisesta.

Akatemia arvioi, että T&K-rahoituksen vuotuisesta lisäyksestä vuosina 2025–2027 tulisi kohdentaa joka vuosi vähintään 50 miljoonaa euroa lisävaltuutta Akatemialle kehystason

Suomen Akatemia

(460,2 miljoonaa euroa) lisäksi, siis 50, 100 ja 150 miljoonaa euroa vuosina 2025, 2026 ja 2027. Tällöin valtuus olisi näinä vuosina noin 510, 560 ja 610 miljoonaa euroa.

Parlamentaarisen TKI-työryhmän mukaan T&K-rahoituslain mukainen rahoitustason nousu tarkoittaa merkittävää T&K-työtä tekevän henkilöstön lisäystarvetta. T&K-rahoituslain mukaisella merkittävällä tutkimus- ja kehittämistoiminnan resurssien lisäämisellä tavoiteltu osaamispohjan kasvu ja kansainvälisen tason innovaatiokyvykkyys eivät voi toteutua, ellei yrityksillä ja julkisella sektorilla ole riittävästi käytettävissään tohtorikoulutettuja ammattimaisia tutkijoita. Suomessa on jo nyt OECD-maiden suurin pula korkeakoulutetuista työntekijöistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosina 2024–2027 rahoittama tohtorikoulutuspilotti vastaa osaltaan tähän tunnistettuun osaajapulaan. Suomen Akatemia tukee tohtorikoulutuspilotissa opetus- ja kulttuuriministeriötä toteuttamalla tehokkaasti hakemusten sähköisen käsittelyn ja hakemusten arviointityön. Akatemia rahoittaa jo nyt myös tutkimusrahoituksensa kautta tohtorikoulutusta. Tavoitteena on lisätä kasvavan T&K-rahoituksen myötä myös tohtorikoulutettaviin suunnattua Akatemian rahoitusta.

Suomen Akatemian toimintamenomäärärahat

T&K-rahoituslain perusteluissa kiinnitetään huomiota siihen, että tutkimusrahoituksen lisääminen edellyttää myös riittävää lisärahoitusta Suomen Akatemian ja Business Finlandin toimintamenoihin. Kilpailulliset tutkimusrahoittajat tarvitsevat riittävät toimintaresurssit T&K-lisärahoituksen ja tehtyjen strategisten valintojen tehokkaaseen ja vaikuttavaan toimeenpanoon. Tulevissa TAE- ja JTS-ratkaisuissa tämä on otettava huomioon, jotta Akatemia voi jatkossakin tukea laadukkaan kansainvälisen vertaisarvioinnin kautta korkeatasoista, laaja-alaista ja vaikuttavaa TKI-toimintaa.

Riitta Maijala
Ylijohtaja, tutkimus